

dum dicitur esse ex auditu: quia determinatio credendorum fit in nobis per locutionem interiorem (2) qua Deus nobis loquitur, vel vocem exteriorem. Quantum vero ad rationem, quæ inducit voluntatem ad credendum, dicitur esse ex visione alicujus quod ostendit Deum esse qui loquitur in eo qui fidem annuntiat. Quantum vero ad imperium voluntatis dicitur fides esse ex voluntate. Quantum autem ad executionem intellectus, dicitur esse actus fidei ex intellectu.

Ad tertium dicendum, quod Philosophi, proprie loquendo, non crediderunt Deum omnipotentem, sed sciverunt: quia demonstrative illud probaverunt. Sed si aliqui illud sine demonstratione crediderunt, non crediderunt illud quasi Deo dicenti hoc, sed alicui signo ex quo illud conjecturati sunt.

Ad quartum dicendum, quod non potest habitus infusus fidei in actum exire, nisi fides determinetur vel à Deo per revelationem, vel ab homine per doctrinam: & simile est de habitu principiorum.

Ad quintum dicendum, quod perfectio divinorum operum est ex ipso; sed quod sit in eis aliqua imperfectio, hoc accidit ex parte recipientis.

Ad sextum dicendum, quod in actu peccati non solum est defectus debitæ circumstantiæ, sed est ibi positio indebitæ: & ideo non tantum est imperfectus, sed est etiam malus; & ideo peccatum non dicitur à Deo esse. Sed in actu fidei informis est defectus alicujus quod debet esse; non autem est ibi positio alicujus quod esse non debeat: & ideo actus ille est imperfectus, non autem malus; & propter hoc à Deo est actus, non autem defectus.

ARTICULUS III.

Utrum fides informis sit in dæmonibus;

2. 2. quest. v. art. 2. & 3.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod fides informis non sit in dæmonibus. Visio enim fidei est in speculo, & in ænigmatate, ut dicitur I. Corinth. xiiii. Sed ænigmatate, & specularis cognitio est in nobis ex hoc quod per sensum naturaliter cognitionem accipimus; quod non est in dæmonibus. Ergo in eis non potest esse fides informis.

2. Præterea. Fides informis est donum gratuitum, ut dictum est. Sed post peccatum, angelo non est infusus aliquod donum gratuitum; ante autem in eis fides non erat, sed visio. Ergo non habent fidem informem.

3. Præterea. Actus fidei ex voluntate est. Sed nullus actus dæmonum ex voluntate deliberata procedens, bonus est, ut in II. Lib. dist. vii. dictum est. Ergo cum actus fidei informis sit bonus, videtur quod non habeant fidem informem.

Sed contra. Jacob. ii. 19. *Dæmones credunt, & contramiscunt.*

Præterea. Rom. i. super illud: *Ex fide in fidem*, dicit Glossa: „ Fides informis dæmonum est. “

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod in hæreticis maneat fides informis. Ipsi enim credunt Deum Trinum, & Unum, & Deum factum hominem. Sed hæc sunt supra naturam. Cum ergo ea quæ sunt supra natu-

(2) *Al.* quia Deus in nobis loquitur. (3) *Al.* quod possunt per cognitionem naturalem.

ram, non possint credi sine habitu fidei infuso, videtur quod in eis maneat fides infusa.

2. Præterea. In scientiis ita est quod qui obliviscitur unum scibillum quæ pertinent ad unam scientiam, adhuc manet habitus quantum ad alia scibilla. Sed fides est habitus articulorum. Ergo si aliquis hæreticus discredat unum articulum, adhuc manet fides in eo quantum ad alium articulum.

3. Præterea. Fides informis est principium timoris servilis, qui est in dæmonibus, vel hæreticis. Ergo fides informis est in eis.

Sed contra. Omnis habitus infusus expellitur per actum contrarium, sicut patet inducendo in aliis. Sed hæreticus habet actum oppositum fidei. Ergo habitus fidei in eo non manet.

Præterea. Esset simul fidelis, & infidelis, quod est impossibile.

SOLUTIO I.

Respondeo dicendum ad primam quæstionem, quod de ratione fidei est quod credens assentiatur alicuius quæ non videt nec secundum se, nec resolvere ea potest ad ea quæ videt; sed inclinatur ad credendum ex aliqua ratione quæ sufficit ad determinandum assensum in id quod creditur, quamvis non sufficiat ad inducendum ad visionem ejus quod creditur. Ratio autem hæc inducens ad credendum potest sumi vel ex aliquo creato, sicut quando per aliquod signum inducimur ad aliquod credendum vel de Deo, vel de aliis rebus; vel sumitur ab ipsa veritate increata, sicut credimus aliqua quæ nobis divinitus dicta sunt per ministros. Et primo modo dicta fides cogit intellectum ad credendum per hoc quod non apparet alicuius contrarium; sed secundo modo intellectus non cogitur, sed ex voluntate inclinatur. Et primo modo est fides in dæmonibus, in quantum ex ipsa naturali cognitione simul, & ex miraculis, quæ vident supra naturam esse multo subtilius quam nos, coguntur ad credendum ea quæ naturalem ipsorum cognitionem excedunt; non autem secundo modo.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis in intellectu dæmonis non sit obscuritas quæ est in nobis ex sensu, est tamen obscuritas alia per hoc (3) quod non possunt per cognitionem supernaturalem ad visionem veritatis pertingere, quam credere per aliqua signa compelluntur.

Ad secundum dicendum, quod fides quæ est in eis, non est habitus infusus, sed ex naturali cognitione procedit.

Ad tertium dicendum, quod in eis intellectus cogitur ad assentiendum: unde non omnino ex libera voluntate procedit.

SOLUTIO II.

Ad secundam quæstionem dicendum, quod, sicut supra dictum est, fidei habitus infusus in duobus nos adjuvat, scilicet ut credamus quæ credenda sunt, & ut eis quæ non sunt credenda, nullo modo assentiatur. Primum autem homo potest ex ipsa æstimatione sine habitu infuso; sed secundum, scilicet ut discrete in hæc, & non in illa inclinatur, est ex habitu infuso tantum; quæ quidem discretio est secundum quam non credimus omni spiritui: quæ quia in hæretico non est, constat quod habitus fidei in ipso non manet. Et si aliqua credenda credat,

dat, hoc est ex ratione humana: si enim habitu fidei ad hæc credenda inclinaretur, contraria fidei refutaret, sicut omnis habitus renititur eis quæ contra illum habitum sunt.

Ad primum ergo dicendum, quod quamvis credant aliquid quod est supra naturam, non tamen credunt illud per habitum infusum quo dirigantur, sed per æstimationem humanam.

Ad secundum dicendum, quod habitus scientiæ inclinatur ad scibilla per modum rationis: & ideo potest habens habitum scientiæ aliqua ignorare quæ ad illum habitum pertinent. Sed habitus fidei cum non rationi innitatur, inclinatur per modum naturæ, sicut & habitus moralium virtutum, & sicut habitus principiorum: & ideo quamdiu manet, nihil contra fidem credit.

Ad tertium dicendum, quod ex illa æstimatione humana etiam in eis timor servilis causatur, sicut in dæmonibus.

ARTICULUS IV.

Utrum fides informis evacuetur adveniente charitate.

2. 2. quest. iv. art. 4.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod fides informis evacuetur charitate adveniente. I. Corinth. xiiii. 10. *Cum venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est*, sicut veniente visione evacuabitur fides. Sed fides informis est imperfecta respectu fidei formatæ. Ergo fides informis tollitur adveniente formatæ.

2. Præterea. Fides informis est principium timoris servilis. Sed adveniente charitate tollitur timor servilis. Ergo & fides informis.

3. Præterea. Gratia adveniens non habet minorem efficaciam in fideli, quam in infideli. Sed in infideli totum fidei habitum causat. Ergo & in fideli qui habet fidem formatam. Sed fides formatæ, & informis sunt unius speciei, ut patet ex dictis. Ergo cum duæ formæ unius speciei non possint simul esse in eodem subjecto, oportet quod adveniente charitate, & gratia, fides informis tollatur.

Sed contra. Dona infusa sunt permanentiora quam acquisita. Sed gratia adveniens non tollit habitum acquisitum. Ergo multo minus tollit habitum infusum fidei.

Præterea. Nihil corrumpitur, nisi à suo contrario. Sed fides informis non contrariatur gratiæ: quia habitus boni non sunt contrarii ad invicem, sed solum mali, seu bonus malo. Ergo fides informis non tollitur secundum habitum adveniente charitate.

QUÆSTIUNCULA II.

1. Ulterius. Videtur quod etiam si maneat quantum ad habitum, non maneat quantum ad actum. Per actum enim fidei informis etsi aliquid fiat quod est bonum, non tamen aliquid bene fit. Ergo fides informis non manet quantum ad actum suum adveniente charitate.

2. Præterea. Lumen minus non illuminat præsentem majorem lumine. Sed fides informis est minus lumen quam charitas. Ergo præsentem charitatem actus fidei informis non manet.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Colligitur ex Lib. I. in Aristotelis categoriis, idest prædicamenta, super illam proprietatem substantiæ quod eadem numero manens, tamen contrariorum susceptiva sit.

3. Præterea. Unusquisque virtuosus operatur quanto melius potest, sicut & natura. Sed actus fidei formatæ quem virtuosus habens charitatem exercet, melior est actu fidei informis. Ergo in eo actus fidei informis vacat; sicut ille qui potest aliquid per syllogismum demonstrativum cognoscere, non curat per syllogismum dialecticum illud considerare.

Sed contra. In moralibus multo minus est aliquid frustra quam in naturalibus, & præcipue quantum ad habitus infusos. Sed habitus sine actu frustra est, cum actus sit finis ejus, sicut & potentia. Ergo non est habitus fidei sine actu.

Præterea. Actus fidei informis est credere Deo, vel Deum. Sed hæc manet adveniente charitate. Ergo actus fidei informis non evacuetur.

QUÆSTIUNCULA III.

1. Ulterius. Videtur quod fides informis non possit fieri fides formatæ. Fides enim informis mortua est, ut dicitur Jac. ii. Sed opus mortuum non vivificatur. Ergo nec fides informis vivificatur per formam charitatis.

2. Præterea. Fides est accidens. Sed accidentia, ut dicit Boetius, (a) variari non possunt. Ergo videtur quod illa eadem fides quæ fuit informis, non possit fieri formatæ.

3. Præterea. Ex duobus accidentibus non fit unum. Sed gratia adveniens est unum accidens. Ergo ipse non format fidem informem prius, sed novum habitum fidei formatæ causat.

Sed contra. Natura semper operatur via brevissima. Ergo similiter & gratia. Sed hæc via est magis brevis, ut habitus prius informis formetur, quam novus habitus infundatur. Ergo illa fides quæ prius erat informis, informatur.

Præterea. Habitus infusus plus convenit cum gratia quam potentia naturalis. Sed potentia naturalis imperfecta, & informis per gratiam advenientem formatur. Ergo multo fortius habitus fidei informis.

SOLUTIO I.

Respondeo ad primam quæstionem dicendum, quod remoto eo quod non pertinet ad speciem rei, non oportet quod substantia rei tollatur, sicut si ab aere tollatur tenebra, adhuc manet ær. Informitas autem fidei non pertinet ad speciem fidei: quia species fidei est per modum quem habet ex natura potentia, in qua est sicut in subjecto per relationem ad suum objectum. Dicitur autem formatæ, & informis per relationem ad aliquid extrinsecum, scilicet ad voluntatem, ut dictum est; sicut ær formatur lumine per oppositionem corporis luminosi; & ideo patet quod informitas non pertinet ad speciem fidei. Cum ergo charitas adveniens non tollat nisi informitatem à fide, constat quod substantia habitus fidei adhuc manet.

Ad primum ergo dicendum, quod imperfectio quam habet fides respectu visionis, est secundum genus cognitionis; & ideo pertinet ad speciem fidei; & propter hoc visio adveniens fidem evacuat: non autem ita est in proposito, ut dictum est.

Ad secundum dicendum, quod etiam timor servilis non tollitur quantum ad habitum, sed quantum ad servilitatem.

Ad tertium dicendum, quod gratia in habente fide-

dem non causat alium habitum fidei: & hoc non est per inefficaciam gratiae, sed accidit ex parte subjecti, quod non potest recipere id quod jam habet.

SOLUTIO II.

Ad secundam questionem dicendum, quod sicut manet habitus fidei informis sine informitate, ita & actus sine informitate: quia habitus est quo quis agit, cum tempus affuerit, ut dicit Augustinus (b) de Trin. Lib. IV. cap. VII.

Ad primum ergo dicendum, quod hoc quod aliquis per fidem informem faciat bonum, pertinet ad substantiam habitus; & ideo hoc manet: sed quod faciat non bene, hoc pertinet ad informitatem; & ideo non manet.

Ad secundum dicendum, quod lumen fidei informis, & charitatis non sunt unius rationis: & ideo unum non offuscat aliud, sed perficit illud, cum unum sit materiale respectu alterius.

Ad tertium dicendum, quod actus fidei informis deficit ab actu fidei formatae ratione informitatis, & secundum hoc non manet.

SOLUTIO III.

Ad tertiam questionem dicendum, quod, sicut dicit Philosophus in VI. Ethic. cap. XVII. in homine ante completum esse virtutis moralis, existit quaedam naturalis inclinatio ad virtutem illam, quae dicitur virtus naturalis; & haec eadem virtutis rationem sumit, secundum quod a superiori potentia, scilicet ratione, perfectionem accipit: & similiter fides informis praexistit in intellectu ante completum esse virtutis; sed rationem virtutis accipit ex perfectione superioris potentiae, scilicet voluntatis: unde una, & eadem fides quae prius erat informis, postea fit formata. Nec est alia fides quae advenit: quia fides formata, & informis non differunt specie, ut ex dictis patet. Duae autem formae unius speciei simul esse non possunt: quia formae diversificantur secundum numerum ex diversitate materiae, vel subjecti.

Ad primum ergo dicendum, quod opus mortuum transit, & non potest idem numero iterum sumi, & ideo vivificari non potest; sed habitus informis manet, & ideo formari potest.

Ad secundum dicendum, quod accidens non variatur quasi subjectum variationis, sed quia secundum ipsum, subjectum diversimode se habet, quod subjectum variationis est, sicut patet in intensioe, & remissione coloris.

Ad tertium dicendum, quod ex gratia, & fide non fit unum accidens; sed modus charitatis participatur ad perfectionem fidei, sicut modus prudentiae participatur ad perfectionem virtutis moralis: & ideo charitas adveniens dicitur formare fidem praexistentem.

EXPOSITIO TEXTUS.

Accipitur autem fides tribus modis. Fides proprie dicitur ex hoc quod aliquis assentit eis quae non videt. Hoc autem contingit dupliciter. Uno modo secundum quod homo inducitur per rationem humanam; & sic dicitur fides opinio vehemens. Et adhuc magis extenso nomine omnis certitudo quae fit per rationem humanam, etiamsi ad visionem inducat, dicitur fides, secundum quod argumentum dicitur ratio rei dubiae faciens fidem. Dicitur autem & veracitas hominis fides, in quantum est causa quod credat quis etiam de his quae non videt: & sic dicit Tullius, Lib. I. de offic. cap. VIII. quod fides est fundamentum iustitiae, fidem pro fidelitate accipiendi. Et ulterius ipsa conscientia secundum quam aliquis hanc veracitatem tenet, dicitur fides. Rom. XIV. 23. Omne quod non est ex fide: Glossa: id est, ex conscientia. Alio modo secundum quod homo inducitur per rationem divinam; & sic dicitur fides ipse habitus quo creditur, sive sit formatus, sive informis; & actus, & objectum, & sacramentum, in quantum est causa, & signum huius fidei, & quaelibet certitudo quae habetur de divinis, extenso nomine dicitur fides, etiamsi videantur.

Non sicut corpora. Sciendum, quod hic Augustinus experimentalem cognitionem quam quis habet de fide sua, separat a quatuor generibus visionum: scilicet a visione exteriori, per hoc quod dicit: Sicut corpora; & a visione imaginationis, quae ex ipsa relinquitur, in hoc quod dicit: Et per ipsorum imaginationem; & a visione imaginativae, quae ex diversis imaginibus rerum visarum format aliquam rem numquam visam, in hoc quod dicit: Non sicut ea quae non videmus; & a visione intellectuali eorum quae sunt extra nos, per hoc quod dixit: Nec sicut hominem.

Quid est fides nisi credere quod non vides? Hic diffinit habitum fidei per actum proprium.

DISTINCTIO XXIV.

Quomodo intelligitur quod scriptum est: Cum factum fuerit, credatis.

Hic quaeritur, (1) si tantum fides de non visis est, quomodo Veritas Apostolis ait, Joan. XIV. 29. Nunc fuerit de factis, & visis. Super quo Augustinus movet questionem, & absolvit, ita inquit super Joan. tract. LXXIV. Quid sibi vult, Ut cum factum fuerit, credatis? Haec est laus fidei, si quod creditur, non videtur. Nam & Thomas cui dictum est Joan. XX. 29. Quia vidisti me, credidisti: non hoc credidit quod vidit. Cernebat enim, & tangebatur carnem viventem, quam viderat morientem; & credebat Deum in carne ipsa latentem. Credebat ergo mente quod non videbat, per hoc quod sensibus corporis apparebat. Si vero dicuntur credi quae videntur, sicut dicit unusquisque oculis suis credidisse, non ipsa est quae in nobis edificatur fides; sed ex rebus quae videntur, agitur in nobis ut ea credantur quae non videntur.

(1) Al. si autem. (2) Vulgata dixi.

Ex EDIT. P. NICOL. (b) Vel cum opus fuerit, ut videre est Libro de bono conjugali cap. XXI.

Ex his aperte intelligitur, quod proprie fides non apparentium est: nec illa est fides qua in Christo edificatur, qua dicimus usitata locutione nos ea credere quae videmus. Alibi tamen, Lib. II. Qq. evang. cap. XXXIX. dicit Augustinus, fidem esse de rebus praesentibus, quod erit in futuro, cum per speciem Deum praesentem contemplabimur; quae tamen non proprie dicitur fides, sed veritas. Est (inquit Augustinus) fides qua creduntur ea quae non videntur; sed tamen etiam est rerum fides, quando non verbis, sed rebus ipsis praesentibus creditur, quod erit cum per speciem manifestam se contemplandam Sanctis praebit Dei sapientia. Sed non proprie haec dicitur fides, immo fidei merces, ad quam credendo pervenitur, ut ex fide verborum transeat justus in fidem rerum.

Si Petrus habuit fidem passionis, quando vidit hominem illum pati.

Si vero quaeritur, utrum Petrus fidem passionis habuerit, cum hominem Christum pati oculis cernebat; dicimus eum fidem passionis habuisse non in eo quod credebat hominem pati, quia hoc videbat; sed in eo quod credebat Deum esse qui patiebatur. Non enim virtus fidei erat quod credebatur homo pati, & mori, quod Judaeus ceruens credebat; sed quod credebatur Deus esse qui patiebatur. Unde Augustinus super illum locum Psalm. CX. Respondit ei in via virtutis suae: Laus fidei est, non quia credit hominem illum mortuum, quod & paganus credit; sed quia credit illum glorificatum, & verum Deum. Credit igitur fides Deum mortuum, & glorificatum hominem. Non igitur fuit Petrus fides credere hominem illum mori, quod oculis cernebat; sed credere Deum esse qui moriebatur. Nec nobis etiam fides in hoc meretur quod credimus hominem illum mortuum, quod & Judaeus credit; sed quia credimus hominem Deum mortuum esse.

Si aliqua sciuntur quae creduntur.

Post hoc quaeri solet, cum fides sit de non apparentibus, & non visis, utrum sit etiam de incognitis tantum. Si enim de incognitis tantum est, de his videtur tantum esse quae ignorantur. Sed sciendum est, quod cum visio alia sit interior, alia exterior, non est fides de subjectis exteriori visioni; est tamen de his quae visu interiori utrumque capiuntur. Et quaedam utique hic sic capiuntur, ut intelligantur, etsi non ut in futuro; quaedam autem non: quia cum fides sit ex auditu non modo exteriori sed interiori; non potest esse de eo quod omnino ignoratur, quia ipsa ad sensum corporis non pertinet, ut ait Augustinus (a) dicens: Quamvis ex auditu fides in nobis sit, non tamen ad eum sensum corporis pertinet qui dicitur auditus, quia non est sonus: nec ad ullum sensum corporis, quoniam cordis est resista, non corporis. Quaedam ergo fide creduntur quae intelliguntur naturaliter, quaedam vero quae non intelliguntur. Unde de Propheta Isai. VII. 9. (3) Nisi credideris, non intelliges: quod Augustinus aperte distinguit. Alia sunt, inquit, quae nisi intelligamus, non credimus; alia quae nisi credamus, non intelligemus. Nemo tamen potest credere in Deum, nisi aliquid intelligat, cum fides sit ex auditu praedicationis. Idem in Lib. de Trin. XIII. cap. 11. Certa fides utrumque inchoat cognitionem; cognitio vero certa non perficitur nisi post hanc vitam. Ambrosius quoque ait: (b) Ubi fides, non statim cognitio; ubi cognitio est, fides praecedit. Ex his apparet, aliqua credi quae non intelliguntur, vel sciuntur, nisi prius credantur; quaedam vero intelligi aliquando etiam antequam credantur. Nec tamen sic intelliguntur modo, ut in futuro sciuntur, & nunc etiam per fidem, qua mundantur corda, amplius intelliguntur: quia nisi per fidem diligatur Deus, non mandatur cor ad eum sciendum: Unde Augustinus: (d) Quid est Deum scire, nisi mente eum conspicere, firmiterque percipere? Sed & priusquam valeamus percipere, & perspicere Deum, sicut percipitur a mundis cordibus, nisi per fidem diligatur, non poterit cor mundari, ut ad eum videndum sit aptum. Ecce hic aperte habes quia non potest sciri Deus, nisi prius diligendo credatur. Supra autem dictum est, quod nemo potest credere in Deum, nisi aliquid intelligat. Unde colligitur non posse sciri, & intelligi credenda quaedam, nisi prius credantur; & quaedam non credi, nisi prius intelligantur; & ipsa per fidem amplius intelligi. Nec ea quae prius creduntur quam intelligantur, per fidem ignorantur, cum fides sit ex auditu. Ignorantur tamen ex parte, quia non sciuntur. Creditur ergo quod ignoratur, sed non penitus; sicut etiam amatur quod ignoratur. Unde Augustinus: (d) Sciri aliquid, & non diligi potest; diligi vero quod nescitur, quare utrum possit. Si non potest, nemo diligit Deum antequam sciat. Ubi autem sunt illa tria, spes, fides, & charitas, nisi in animo credente quod non scit, & sperante, & amante quod credit? Amatur ergo & quod ignoratur, sed tamen creditur.

DIVISIO TEXTUS.

Postquam determinavit Magister de fide secundum suam substantiam, hic determinat de ea in comparatione ad suum objectum: & introducit pars ista occasione definitionem fidei ab Apostolo datae, qua fidem argumentum non apparentium dicit. Dividitur autem pars haec in duas. In prima inquit, utrum fides sit de non visis; in secunda utrum sit de incognitis, ibi: Post haec quaeri solet. Circa primum duo facit. Primo ostendit fidem, proprie loquendo, esse de non visis; secundo removet quamvis.

QUAESTIO I.

Hic quaeruntur tria. Primo. Quid sit objectum fidei. Secundo. Qualiter se habeat ad cognitionem nostram. Tertio. De merito, & laude fidei.

AR. (3) Vulgata: Nisi credideritis, non permanebitis.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Lib. XIII. de Trin. cap. 11. (b) Serm. x. super Psal. CXIII. ad illum versum, Cognovi Domine quia aequitas etc. (c) Lib. VIII. de Trin. cap. 14. (d) Ibidem, sed alia serie quam hic.